

רבי יאשיה
ורבי יונתן
לשיטת ייהו

(על פי לקוטי שיחות חלק יח,
שיחה ב' לפרשת בהעלותך)

להערות והארות:

מנחם מענדל רייצס

משעול הארבל 71 קרית גת

כתובת דוא"ל

ten.tniqezeb.oten@szir

טלפון: 5025214-050

טלפקס: 9972886-80

עימוד ועיצוב גרפי:

4784.113.350

מצינו בכמה מקומות שנחלקו ביניהם התנאים רבי יאשיה ורבי יונתן, בסוגיות שונות שלכאורה אין ביניהם קשר.

ולדוגמא:

בנוגע להוספת חומש - "ויסף חמישיתו עליו"¹ - נחלקו רבי יאשיה ורבי יונתן איך מגדירים חומש²:

לפי רבי יאשיה, צריך "שיהא הוא וחומשו חמשה", והיינו חומש מלבר. בעצם הכוונה היא לרבע מתוך הקרן, וזה נקרא בשם "חומש", כיון שכאשר נצרף אותו עם הקרן - אז הוא יהיה חמישית מתוך הקרן והחומש יחד; אולם רבי יונתן לומד שהכוונה היא ל"חומשו של קרן" - חמישית (20%) מתוך הקרן כשהיא לעצמה.

עוד מחלוקת מצאנו ביניהם - לענין עגלה ערופה, שעל מקום עריפתה אמרה תורה: "אשר לא יעבד בו ולא יזרע"³. מתי "לא יעבד בו ולא יזרע"? נחלקו התנאים. וכפי שמבארת הגמרא⁴, שניהם מודים שיש איסור על העתיד, לזרוע ולעבוד במקום לאחר העריפה; השאלה היא על העבר. לפי רבי יאשיה, האיסור חל גם על העבר, והיינו שצריך לבחור מקום כזה שלא עבדו וזרעו בו בעבר; ואילו רבי יונתן סובר שהאיסור הוא רק מכאן ואילך, ואינו שייך לזמן שקודם העריפה.

1 . בחוקותי כו, כו.

2 . בבא מציעא נד, א.

3 . פ' שופטים כא, ד.

4 . סוטה מו, ב.

לכאורה אלו שתי מחלוקות בנושאים שונים לגמרי - זה בסוגיא של ממון, וזה באיסור מיוחד של עבודה זזריעה. אולם ב'לקוטי שיחות' מבואר⁵, שבעומק הענין יש כאן אותה נקודה.

רבי יאשיה ורבי יונתן חלוקים בעצם בשאלה כללית, והיא:

כאשר יש בפנינו שתי אפשרויות להסתכל על דבר מסויים - או לצרף ולחבר את הפרטים שבו ולראות אותם ככלל אחד, או להפריד ולפרט ולראות כל פרט בפני עצמו - רבי יאשיה נוקט בדרך הראשונה, לצרף ולחבר, ואילו רבי יונתן נוקט בדרך השנייה, והוא רואה כל פרט בפני עצמו.

וזו השאלה המשותפת בשתי הסוגיות האמורות. בשתייהן השאלה היא אם לצרף או להפריד, להכליל או לפרט. במחלוקת הראשונה מדובר על צירוף בממון: הקרן והחומש הם שני פרטים נפרדים, כמובן, שכן הקרן הוא עיקר התשלומין והחומש הוא הוספה בלבד; מצד שני, יש בהם נקודה משותפת, שכן הם תשלום אחד מחמת אותו מעשה.

ולכן, רבי יאשיה לשיטתו, מעדיף כאן לצרף ולחבר את שניהם יחד, ולהגדיר אותם ככלל אחד. אם כן, החומש צריך להיות "חומש מלבר" - שהחומש יהיה חמישית מתוך הקרן והחומש יחד;

אולם רבי יונתן לשיטתו, רואה כל פרט בפני עצמו, את הקרן בנפרד ואת החומש בנפרד. לפי זה, הקרן עומד בפני עצמו, והחומש הוא "חומש מלגיו" - חמישית מתוך שיעור הקרן לבדה.

5. חלק יח, ע' 104 ואילך.

זה גם הביאור בענין "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" - אלא שכאן מדובר בצירוף בזמן. רבי יאשיה מצרף את שינויי הזמן - עבר הוה ועתיד - וכולל את כולם יחד. לדעתו, השלילה חלה על כללות גדר הזמן, גם על העתיד וגם על העבר; ואילו רבי יונתן לשיטתו, מפריד את העבר מהעתיד, וסובר שיש כאן איסור שנוגע רק מכאן ואילך, ולא שייך לתחום העבר.

ולאחר הביאור הזה, תתבאר כבר מעצמה מחלוקת שלישית שמצאנו בין בעלי הפלוגתא - בענין ההזאה מדם הפר ומדם השעיר ביום הכפורים על קרנות המזבח.

בתורה נאמר "ולקח מדם הפר ודם השעיר"⁶, ונחלקו התנאים האם הכוונה היא שמחברים אותם בלקיחה אחת או בשתי לקיחות נפרדות⁷: "שיהיו מעורבין - דברי רבי יאשיה. ר' יונתן אומר: מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו"⁸.

*

6. אחרי טז, יח.

7. יומא נו, ב.

8. קיימת מחלוקת נוספת בעניני קדשים בין רבי יאשיה ורבי יונתן: "לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן (שלח טו, ג). מה תלמוד לומר? לפי שנאמר עולה, שומע אני אפילו עולת העוף במשמע - תלמוד לומר: מן הבקר או מן הצאן, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר זבח, ועוף אינו זבח" (מנחות צ, ב).

גם כאן רואים אנו שרבי יאשיה מכליל, ומצרף בכלל "זבח" גם את העוף - ולכן צריך מיעוט מיוחד ("מן הבקר או מן הצאן") כדי למעטו; ואילו רבי יונתן סובר שאין צורך בלימוד מיוחד כדי למעט עוף, כיון שמלכתחילה הוא מפריד בין "זבח" שהוא בשחיטה לבין עוף שהוא במליקה.

מחלוקת יסודית זו שבין רבי יאשיה ורבי יונתן - אם לצרף או להפריד - מצינו גם כשמדובר על בני אדם.

כאשר נעשתה עבירה על ידי גדול וקטנה, נחלקו התנאים⁹. לפי רבי יאשיה, כיון שאי אפשר לחייב בעונש מיתה את הקטנה, שאינה בת עונשין, הרי שגם הגדול פטור. "ומתו גם שניהם¹⁰, עד שיהיו שוין כאחד"; אולם רבי יונתן מחייב, ומביא את הפסוק¹¹: "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו".

גם כאן לא צריך להאריך ולהסביר את יסוד המחלוקת: לפי רבי יאשיה חיוב המיתה הוא חיוב שמצרף את שניהם כאחד, ולכן צריך שיהיו שניהם בני עונשין - אולם רבי יונתן לשיטתו, מפריד את החיוב ומחיל אותו על כל אחד בפני עצמו, ולכן "ומת האיש לבדו"¹².

*

9. קידושין י, א.

10. תצא כב, כב.

11. תצא כב, כה.

12. מעין זה מצינו לגבי מקלל אביו ואמו. "איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו (קדושים כ, ט), אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו שלא אביו מניין? תלמוד לומר: אביו ואמו קלל דמיו בו, אביו קלל אמו קלל, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: משמע שניהן כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפורט לך הכתוב יחדיו" (סנהדרין סו, א).

הרי, שרבי יאשיה מכיל ומצרף "את אביו ואת אמו" ככלל אחד, ולדעתו לולי הכתוב "אביו ואמו קלל" היה צריך לומר שאינו חייב עד שיקלל את שניהם כאחד; אבל רבי יונתן מפריד ביניהם, וסובר ש"משמע אחד בפני עצמו", ואין צורך בלימוד מיוחד על כך.

ומכאן למחלוקת חמישית בין רבי יאשיה ורבי יונתן, שבה כן יש צורך להסביר את הקשר, כיון שבהשקפה ראשונה אין לה שייכות עם השאלה של חיבור והפרדה.

המחלוקת היא בספרי פרשת בהעלותך¹³, לגבי קרבן פסח. רבי יאשיה מוכיח מתוך המקראות שהפסח דוחה את השבת; אך "אמר לו רבי יונתן: ממשמע הזה עדיין לא שמענו". פשטות הדברים נראה, שלדעת רבי יונתן אין הפסח דוחה את השבת.

במאי פליגי? - מבאר ב'לקוטי שיחות' באופן נפלא:

יסוד ההלכה שהפסח דוחה את השבת, הוא בהיותו של הפסח קרבן ציבור. וכדברי הלל הידועים¹⁴: "וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת - והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת". והכוונה היא לקרבנות הציבור, תמידין ומוספין, שקרבין בשבת. וכמפורש בירושלמי¹⁵: "הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור, מה תמיד קרבן ציבור דוחה השבת אף פסח קרבן ציבור דוחה השבת".

אולם לאמיתו של דבר, אי אפשר להשוות לגמרי את פסח עם כל קרבנות הציבור.

13 . ט, ב.

14 . פסחים סו, א.

15 . פסחים פ"ו ה"א.

אמנם יש בו פרטים שבהם הוא דומה לקרבנות ציבור: הוא בא על ידי כל ישראל באותו זמן, "אתי בכנופיא"¹⁶, והוא נשחט דוקא במעמד של "קהל עדת ישראל", בשלושה כתות;

אבל מצד שני, פסח הוא גם קרבן יחיד בפרטים רבים: כל חבורה מביאה בפני עצמם וממונם; צריכה להיות אכילת בעלים ו"אינו נאכל אלא למנוייו".

אם כן, כשאנו באים לבדוק האם הפסח הוא קרבן ציבור או קרבן יחיד, יש צדדים לכאן ולכאן; ובזה בדיוק נחלקו רבי יאשיה ורבי יונתן - בהמשך לשיטתם הכללית:

רבי יאשיה, נאמן לשיטתו לאחד ולצרף - מדגיש גם כאן את האחדות והצירוף שבקרבן פסח, את היותו "קרבן ציבור". אמנם יש בפסח גם מאפיינים של "קרבן יחיד", אבל מה שמכריע וגובר הוא הדמיון שלו ל"קרבן ציבור", ולכן הוא ידחה את השבת ככל קרבן ציבור;

אולם לשיטתו המפרטת והמפרידה של רבי יונתן - הרי שהסברא תהיה הפוכה. לדעתו, אמנם יש צד בפסח שבו הוא שווה ל"קרבן ציבור", אבל מה שמכריע וגובר הוא דוקא הצד שבו הפסח שווה ל"קרבן יחיד", והוא קרבן של כל פרט בפני עצמו. לכן לפי רבי יונתן לא ידחה את הפסח את השבת, כמו "קרבן יחיד"¹⁷.

16 . לשון הש"ס - יומא נא, א.

17 . להעיר, שב'לקוטי שיחות' שם הובאה דוגמא נוספת, וכמו כן נתבארה באריכות ה"צריכותא" שבכל אחת מהמחלוקות, מדוע לא היינו יודעים אחת מחברתה. עיין שם בארוכה. [ולא הובא כאן מקוצר היריעה].

לזכות

משפחת צרפתי

שליט"א

להצלחה בכל הענינים,

בגשמיות וברוחניות

מתוך בריאות, הרחבה ונחת